

Asia: VN/20129/2020

Valtioneuvoston periaatepäätös teknologiapolitiikasta 2020-luvulla – teknologialla ja tiedolla maailman kärkeen

Teknologiapolitiikan päämäärä

Lausuntonne ehdotetusta teknologiapolitiikan päämäärästä.

Teknologiapolitiikan perimmäinen päämäärä

Suomi on ollut edelläkävijämaa teknologian hyödyntämisessä, mutta viime vuosikymmenen aikana olemme jääneet kilpailijamaistamme jälkeen. Teknologiapolitiikan perimmäinen päämäärä on asetettu kunnianhimoiseksi, jotta tavoitteiden haastavuus ja vaativuus ymmärrettäisiin. Suomi on jäänyt siinä määrin jälkeen, että on välttämätöntä luoda ”state of urgency”, nopean toiminnan tahtotila. Päämäärä on saavutettavissa Suomen vahvuusalueilla, kun ”state of urgency” tahtotila toteutuu ja yksityinen ja julkinen sektori tekevät työtä yhdessä tavoitteiden toteutumisen eteen. Nopean toiminnan tarpeellisuutta korostavat viimeaikaiset tiedot esim. pk-yritysten investointiasteen kehityksestä. Finnveran ja Suomen Yrittäjien selvityksen mukaan kansainvälisessä vertailussa, esimerkiksi Ruotsissa ja Tanskassa, investoinnit ovat lähteneet rivakasti liikkeelle. Pk-yritysbarometrin mukaan suomalaiset pk-yritykset vähentävät investointejaan merkittävästi lähiaikoina. Lisäksi voimakkaasti kasvuhakuisten yritysten osuus on laskenut Suomessa jo useamman vuoden peräkkäin.

Parlamentaarisen tki-työryhmän esitys Suomen tutkimus- ja innovaatiointensiteetin määrätietoisesta ja pitkäjänteisestä kasvattamisesta on tervetullut ja välttämätön. Sen sisältämien ehdotusten toteuttaminen on nykyisen ja tulevien hallitusten ja elinkeinoelämän yhteinen tavoite ja välttämätön teknologiapolitiikan perimmäisen päämäärän saavuttamiseksi. Kaikkien neljän päätavoitteen on toteuduttava, jotta pääsemme perimmäiseen päämäärään. Tarvitsemme merkittävän suunnanmuutoksen tulevaisuuden hyvinvoinnin varmistamiseksi.

Tavoite 1

Lausuntonne ehdotetusta tavoitteesta 1: Suomi on maailman kilpailukykyisimpiä valtioita ja maailman paras paikka teknologiayrityksille.

Edellä mainittu TKI-intensiteetin pitkäjänteinen kasvattaminen on keskeinen edellytys tämän tavoitteen toteutumiselle. TKI-investointien lisääminen on vahvasti sidoksissa huippuosaajien saatavuuteen ja tutkimuksen tasonnostoon, jotka on esitetty kakkostavoitteessa – tutkimus tehdään siellä missä on paras tutkimusosaaminen ja riittävästi osaajia. Julkista tki-lisärahoitusta tulee suunnata erityisesti yritysten innovaatiotoiminnan kasvattamiseen, koska yritysten lisäpanostukset ratkaisevat koko tavoitteen toteutumisen ja koska Suomi on jäänyt erityisen paljon jälkeen kilpailijamaista yritysten innovaatiotoiminnan tukemisessa.

Yritysten innovaatio- ja tuotannollinen toiminta liittyvät myös useimmiten yhteen. Suomen kestävän kasvun ohjelma on mahdollistanut innovaatorahoituksen kohdistamisen demonstraatio- ja pilotointihankkeille, jotka vauhdittavat uuden teknologian käyttöönottoa. Ohjelman rahoitushaut ajoittuvat pääosin vuosille 2022–2023. On varmistettava, että senkin jälkeen varmistetaan tasapainoinen tki-rahoitus innovaatioprosessin eri vaiheisiin. Periaatepäätöksen kilpailukykyisyystavoitteessa tulee painottaa voimakkaammin houkuttelevan investointiympäristön luomista Suomeen, jotta tänne tehdään jatkossa nykyistä merkittävästi enemmän myös tuotannollisia investointeja. Verotuksen tulee olla pitkäjänteisesti ennakoitavissa, ja työmarkkinoiden toimia joustavasti. Luvituksen tulee olla nopeaa, palvelulähtöistä ja ennakoitavaa.

Innovatiivisista julkisista hankinnoista on Teknologianeuvottelukunnan raportissa peräti kahdeksan toimenpide-ehdotusta, ja tämän tulisi näkyä selkeämmin myös periaatepäätöksessä. Innovatiiviset julkiset hankinnat on pitkään eri hallitusten ohjelmissa esiintynyt teema, joka on edennyt valitettavan hitaasti. Hyödyntämispotentiaali on kuitenkin valtava yhteensä lähes 50 miljardin euron volyymissä (ml. julkiset inhouse-yhtiöt). Julkisten hankintayksiköiden osaamista tulee kasvattaa ja virkamiesten ajatusmallia muuttaa, luoda kannusteet tehdä innovatiivisia hankintoja, ja pienentää yksittäisten hankintayksiköiden riskiä innohankinnan epäonnistuessa. Innovatiivisia hankintoja tulee käyttää hiilineutraalisuuden, energiasektori-integraation, kiertotalouden ja datatalouden edistämiseen, uusien toimintamallien luomiseen ja julkisen sektorin toiminnan tehostamiseen. Avoimeen kilpailuun tulee asettaa nykyistä suurempi osa julkisista hankinnoista, koska kilpailu lisää aina tehokkuutta.

Tavoite 2

Lausuntonne ehdotetusta tavoitteesta 2: Suomessa on maailman tunnetuimpia ja houkuttelevimpia teknologia-alan koulutuksen, tutkimuksen, osaajien ja investointien keskuksia.

Periaatepäätöksessä tulisi nostaa vielä voimakkaammin esille sekä digitaitojen valtava lisäkoulutustarve että teknologisen syväosaamisen välttämättömyys koulutuksen painopisteitä suunnattaessa. Myös yrittäjyyteen kannustaminen kaikilla koulutusasteilla on tärkeä toimenpide, jonka avulla kasvatamme rohkeita, aloitteellisia ja uutta luovia sukupolvia turvaamaan Suomen tulevaa hyvinvointia.

Tutkimuksen tasonnoston tarve on tarpeen esittää myös periaatepäätöksessä selkeästi. Se on välttämätön edellytys yritysten TKI-toiminnan kasvattamiseksi Suomessa.

Teknologianeuvottelukunnan raportissa ehdotetaan korkeakoulujen vahvempaa profiloitumista ja yhteistyötä, korkeakoulujen digivision toteuttamisen merkittävää nopeuttamista luomalla kansallinen oppimisolusta, sekä tehokkaampaa ja sujuvampaa tutkimustulosten hyödyntämistä yritysten innovaatiotoiminnassa. Nämä on syytä nostaa periaatepäätökseen.

Työ- ja koulutusperäisen maahanmuuton kunnianhimoiset tavoitteet on tarpeen kirjata periaatepäätökseen. Suomen on tavoiteltava työhön johtavan maahanmuuton moninkertaistamista nykytasosta. Se edellyttää sujuvia lupaprosesseja, merkittäviä lisäpanostuksia ulkomaisten osaajien houkutteluun, kotouttamiseen ja perheiden huomiointiin, sekä yrityssektorin asennemuutosta rekrytoinneissa.

Tavoite 3

Lausuntonne ehdotetusta tavoitteesta 3: Suomessa on maailman teknologia- ja innovaatiomyönteisin julkinen sektori, joka mahdollistaa ihmisten ja yritysten hyvinvoinnin.

Suomen julkinen sektori ei ole kovin hyvä digitalisaatiossa, kuten OECD:n Digital Government Index osoittaa (Teknologianeuvottelukunnan raportti, s. 78). Meillä on kuitenkin kaikki edellytykset nousta maailman kärkeen. Periaatepäätökseen on tarpeen nostaa Suomen omat EU:n digikompassiin liittyvät tavoitteet, ja asettaa rima merkittävästi EU:ta korkeammalle.

Teknologia- ja innovaatiomyönteisen kulttuurin kehittämiseen liittyy olennaisesti yrityslähtöisen palveluasenteen vahvistaminen viranomaistoiminnassa. Luvituksen ja muiden viranomaishyväksyntää vaativien prosessien tulee olla sujuvia ja hakijaa tukevia, jotta Suomi voi houkuttaa nykyistä enemmän investointeja. Yhden luukun digitaalinen palvelu tulee olla jo lähiajan tavoitteena.

Teknologianeuvottelukunta esittää myös julkisten palvelujen kustannustehokkuuden parantamista digitalisaation eri keinojen avulla, tavoitteena pienentää julkisten menojen suhdetta bruttokansantuotteeseen lähemmäs tärkeimpien verrokkimaidemme tasoa. Tämä on keskeinen tavoite, jonka tulee näkyä periaatepäätöksessä.

Lisäksi tärkeä periaatepäätökseen nostettava osatavoite on yksityisen ja julkisen sektorin yhteisten kumppanuushankkeiden (PPP, Private-Public-Partnership) kolminkertaistaminen. Tämä tulee lisäämään merkittävästi yhteiskunnan innovaatiokyvykkyyttä.

Periaatepäätökseen on syytä nostaa raportista lisäksi kyberturvallisuuden parantaminen, joka heikentyvässä geopoliittisessa tilanteessa on keskeinen ja nopeita toimenpiteitä vaativa alue.

Tavoite 4

Lausuntonne ehdotetusta tavoitteesta 4: Suomi hyötyy laajalti globaaleihin haasteisiin vastaavien teknologioiden rohkeasta kehittämisestä ja soveltamisesta.

Periaatepäätöksen tavoitteeseen on perustellusti lisätty sana kehittäminen. Uuden luominen on keskeistä, ja nopea soveltaminen tuo kilpailuetua ja synnyttää kasvua ja vientiä. Suomen on tärkeää tehdä valintoja ja tehdä investointipäätökset valtiolähtöisesti vain muutamiin valittuihin teknologioihin, joissa olemme valmiiksi korkealla tasolla. Merkittävä osa innovaatiopanostuksista tulee kohdistaa yrityksistä nouseviin ideoihin. Selkeä ylhäältä jo valittu teema, johon sekä yksityinen ja julkinen sektori ovat sitoutuneet, on digivihreän siirtymän mahdollistaminen, mikä tarjoaa valtavan globaalin markkinapotentiaalin. Periaatepäätöksessä on tärkeää korostaa yrityslähtöisyyttä valintojen tekemisessä. Myös tutkimukselta tulee vaatia relevanssia yritystoiminnan näkökulmasta keskipitkällä aikavälillä.

EU:n komission arvion mukaan EU:n itselleen asettamien digitaalista ja vihreää siirtymää koskevien 2030 tavoitteiden saavuttaminen edellyttää yrityksiltä ja julkiselta sektorilta vuosittain 600 miljardin euron lisäinvestointeja. Aktiivinen ja ennakoiva vaikuttaminen EU-sääntelyyn ja EU-investointien ja strategisten hankkeiden painopisteisiin on oleellista, jotta hyötyisimme täysimääräisesti EU:n sisämarkkinoista. Periaatepäätöksessä tulisi korostaa tarvetta valtion ja elinkeinoelämän yhteisille EU-vaikuttamisen prioriteeteille, tavoitteille ja toimille suomalaisen teknologiajohtajuuden ja kestäväen kasvun edistämiseksi.

Seurantamalli

Lausuntonne ehdotetusta seurantamallin toteuttamisesta.

Pitkäjänteisyyden takaamiseksi ja päällekkäisen seurannan välttämiseksi, seurantamallin tulisi vastata samalla myös EU komission ”polku kohti digitaalista vuosikymmentä 2030” - lainsäädäntöaloitteen asettaman jäsenmaita velvoittavan tavoitteiden seurantamekanismin kansallisesta toteutuksesta.

Teknologianeuvottelukunta on jo luonut yksinkertaisen toimenpiteiden seurantamallin, jota voidaan kehittää entistä toimivammaksi ja laajentaa yhteiseksi tieto- ja teknologiapolitiikan seurantatyökaluksi, joka vastaa sekä EU velvoitteisiin, että kotimaiseen tieto- ja teknologiapolitiikan ohjaamisen tarpeisiin. Seuraavana toimenpiteenä tulee kerätä neuvottelukunnan raportissa viitatuista raporteista, valmisteilla olevasta Suomen digikompassista ja muista ajankohtaisista selvityksistä tieto- ja teknologiapolitiikan toteutuksen kannalta relevantit toimenpidesuosituksset, karsia päällekkäisyydet ja lisätä uudet toimenpiteet seurantamalliin. Näin voidaan seurata kaikkien ministeriöiden ja muiden tahojen tavoitteiden toteutumista keskitetysti, ja edistää yhteisen teknologiavision muodostumista.

Etenemistä kohti mitattavia tavoitteita tulee tarkastella vuosittain ja tarvittaessa uusista ratkaisuista tavoitteiden saavuttamiseksi.

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset kommentit ja huomiot.

Lausunnon allekirjoitus:

Teknolohiateollisuus ry

Jaakko Hirvola, toimitusjohtaja

Sorvaniemi Leena
Teknolohiateollisuus ry - Lausunnon allekirjoitus: Jaakko Hirvola,
toimitusjohtaja